

ELABORACIÓ D'UN CAS CLÍNIC DE RINOLOGIA PER GRUPS EN FORMAT VÍDEO

XAVIER GONZALEZ COMPTA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

1. INTRODUCCIÓ

A l'aprenentatge del grau medicina és especialment important l'exposició a les situacions pràctiques més habituals.

Es presenta una estratègia docent participativa basada en una experiència activa. L'elaboració d'un vídeo, que és una activitat que els alumnes realitzen de forma molt habitual a la seva vida social, els pot facilitar l'adquisició de coneixements i entrenar-se en la comunicació mèdica fent una activitat que els motiva.

Els alumnes, distribuïts en grups, van desenvolupar un cas clínic a partir d'un enunciat bàsic. El treball es va presentar en format vídeo i va ser debatut al grup gran de classe. Aquesta activitat va formar part de la formació continuada de l'assignatura i se li va atorgar una avaluació sumativa a la nota final mitjançant una rúbrica.

Amb aquest mètode s'aborden tots els objectius docents de l'assignatura, tant els referits a coneixements com els d'habilitats i destreses i actituds i valors.

La finalitat del projecte comprèn 4 punts bàsics:

- Execució pràctica dels coneixements teòrics
- Basat en la simulació clínica
- Treball col·laboratiu
- Practicar estratègies de relació i/o comunicació

2. OBJECTIUS

2.1. OBJECTIUS GENERALS

- Aprendre el maneig de les principals malalties nasosinusals.

- Ser capaç de transmetre la informació mèdica de manera eficient.
- Avaluar si l'elaboració d'un cas clínic en vídeo per grups és una eina útil per a l'aprenentatge mèdic.

2.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprenentatge clínic de la patologia nasosinusal bàsica.
- Treball responsable en grup.
- Practicar la relació del metge amb pacients/familiars/companys.
- Aprendre a transmetre la informació mèdica.
- Avaluar si la realització d'un vídeo sobre un cas resulta accessible i útil per millorar l'aprenentatge.

3. METODOLOGIA

El projecte es va emmarcar a l'assignatura quadrimestral obligatòria d'Otorinolaringologia (4t curs del grau en Medicina –Facultat de Medicina, Campus Bellvitge- Universitat de Barcelona, amb 5 crèdits docents i 80 matriculats). L'activitat es va dur a terme durant el primer quadrimestre del curs 2023-2024, va formar part de la formació continuada de l'assignatura i se li va atorgar una avaluació sumativa a la nota final.

A l'inici del curs es va realitzar la presentació de l'activitat amb un cronograma i amb un termini de 2 mesos fins a la presentació final.

Els alumnes es van distribuir en petits grups de 4-5 persones, amb un coordinador que actuava d'interlocutor entre el grup i el professor. Tots els alumnes van signar per grups un Document de Compromís referent a la distribució de tasques equilibrada entre tots ells, tant a nivell de la tasca científica com de les activitats pràctiques.

Cada grup va escollir un dels casos corresponent a una manifestació clínica associada a una situació específica (Taula 1). A partir d'això, havien d'elaborar un guió i posteriorment un vídeo de situacions clíniques simulades, en entorn lliure (consulta mèdica, sessió clínica, jor-

nada mèdica, conversa entre companys,...). El vídeo havia de tenir una durada de 5 a 7 minuts i estava expressament denegada la realització de presentacions locutades o exposicions magistrals. Al vídeo només podien aparèixer els alumnes per ajustar-se a la llei de protecció de dades.

A l'exposició dels vídeos es va realitzar en 2 grups grans i amb una durada de 2 hores en cada cas. Després de l'exposició de cada vídeo s'obria un torn de preguntes per part dels altres alumnes i el professor feia les aportacions que considerés pertinents, ja fos assenyalar els aspectes més rellevants del cas i/o corregir defectes de contingut que hi pogués haver. Posteriorment es feia l'avaluació del cas.

L'avaluació del vídeo es va fer mitjançant una rúbrica, coneguda prèviament pels alumnes, en què es van considerar el valor científic i la capacitat divulgativa i de treball en grup (Taula 2). Es va atorgar un valor sumatiu de 2 punts sobre 10 de l'activitat sobre la nota final de l'assignatura. També es va sol·licitar als alumnes una avaluació dels vídeos dels altres grups encara que en aquest cas sense incidència a la nota.

Es va establir una avaluació del projecte com a mètode d'aprenentatge per part dels alumnes mitjançant un qüestionari de resposta anònima però obligada (Figura 1). Aquesta enquesta abordava mitjançant quinze preguntes els objectius d'aprenentatge, mètode del treball en grup, aspectes tecnològics, suport docent i satisfacció.

TAULA 1 . Exemples de casos clínics formats per una manifestació clínica i una condició patològica associada

EPISTAXIS en pacient amb telangiectàsia hemorràgica hereditària
EPISTAXIS recurrent en home de 16 anys
RINITIS persistent en adult amb intolerància a l'àcid acetil-salicílic
RINITIS seca amb crostes de 6 mesos d'evolució
SINUSITIS persistent després d'una intervenció odontològica
SINUSITIS recurrent en pacient operat prèviament 2 cops
TUMORACIÓ del vestíbul nasal de 5 mesos d'evolució
RINORREA aquosa unilateral en una pacient obesa amb cefalea reincident
OBSTRUCCIÓ nasal i epistaxi amb diagnòstic de papil·loma invertit fa 8 anys
OBSTRUCCIÓ nasal unilateral de 3 mesos d'evolució amb hipoacúsia homolateral

TAULA 2 . Rúbrica d'avaluació

TREBALL (1 PUNT)

PUNTS BÀSICS: (0,7)

- Descripció del cas clínic compatible amb l'enunciat (0,2)
- Consta el motiu de consulta, malaltia actual, antecedents del pacient, exploració clínica i complementària, diagnòstic diferencial i tractament (0,5)

PUNTUACIÓ MÀXIMA: (0,3)

- El diagnòstic diferencial està justificat (0,1)
- S'ofereixen opcions de tractament (0,1)
- Es justifica l'opció terapèutica escollida (0,1)

VÍDEO (1 PUNT)

CARÀCTER DIDÀCTIC (0,4):

- Fidel a la feina del cas clínic
- Ús de llenguatge precís i clar
- Ús d'elements que facilitin la compressió

ORIGINALID A D DE L A EXPOSICIÓ (0,3)

- Impacte emocional sobre el grup i originalitat de la presentació

DISSENY DEL VÍDEO (0,3)

- Ús d' espais adequats per al registre
- Bona visibilitat
- Bona qualitat de so

FIGURA 1. Qüestionari d'avaluació del projecte

ACCIÓ FORMATIVA: SEMINARI DE RINOLOGIA

Si us plau, dóna la teva opinió sobre la realització d'un vídeo pel Seminari de Rinologia (responeu de l'1 al 5, essent 1 la puntuació mínima i 5 la màxima)

	1	2	3	4	5
1 Tenies clars els objectius de l'acció formativa (coneixement del tema i aprenentatge comunicatiu)?					
2 El mètode de l'acció formativa (vídeo) ha estat útil pel teu aprenentatge de l'assignatura?					
3 El mètode de l'acció formativa ha millorat les activitats comunicatives (vídeo)?					
4 La visualització dels vídeos dels altres casos t'ha ajudat a aprendre els altres temes?					
5 El sistema d'avaluació mitjançant la rúbrica el consideres adequat per a aquesta activitat formativa?					
6 El valor de l'activitat formativa en la nota final el consideres adequat?					
7 Ha resultat complicada l'adscripció a un dels grups de treball?					
8 Et sembla bé tenir uns casos predefinitos o preferiries inventar-te'n un tu o el teu grup?					
9 El treball ha estat equitativament repartit entre els membres del grup?					
10 T'ha resultat difícil accedir a la informació necessària per dur a terme la tasca?					
11 Has tingut dificultats tecnològiques per dur a terme el vídeo?					
12 El docent responsable de l'activitat t'ha donat prou suport en l'elaboració de la tasca?					
13 Els plaços de realització de l'acció formativa han estat suficients?					
14 El teu grau de satisfacció global amb l'acció formativa és positiu?					
15 Recomanaries ampliar aquesta acció formativa a d'altres parts de l'especialitat d'ORL?					

4. RESULTATS

Els 84 alumnes del curs es van distribuir en 17 grups petits, de 4-5 alumnes, van triar un cas clínic i van complir les normes de constitució del grup i elaboració del treball sense cap incidència. L'assistència a la sessió de presentació era obligatòria per a tots els alumnes, tret d'absència justificada.

La qualificació obtinguda pels alumnes va estar entre 1,6 i 2, amb 8 grups que van obtenir la màxima qualificació. Els aspectes que van comportar menys puntuació van ser:

- La justificació del diagnòstic diferencial i el tractament
- El caràcter didàctic del vídeo

El qüestionari d'avaluació del projecte per part dels alumnes, de resposta obligada i anònima, permetia resposta de 1 a 5 segons el grau de

conformitat amb la pregunta. L'opinió global de l'activitat és de 4 o 5 al 69% d'alumnes i de 3 al 25% (Figura 2). La resta de resultats més destacables són (Figura 3):

- El 92% dels alumnes tenia clars els objectius del projecte (respostes 4 i 5)
- Davant la pregunta de si el vídeo havia resultat útil per aprendre el 60% dels alumnes va respondre un 4 o 5, i un 25% un 3
- Per a la pregunta de si el vídeo havia resultat útil per millorar la seva comunicació, el 69% dels alumnes va respondre un 4 o 5, però un 26% un 2 o 3
- Un 55% considera que el fet de veure els altres vídeos els ha permès aprendre d'aquests casos (resposta 4 o 5), encara que un 39% creu que no gaire (resposta 3)
- La rúbrica es considera un mètode adequat per avaluar aquesta activitat (76% respostes 4 o 5) així com el valor sumatiu de 2 punts (63% resposta 4 o 5; 18% resposta 3)
- Els aspectes del treball en grup com la dificultat per crear-lo, escollir el cas, distribuir-se el treball, els terminis de realització o el suport docent han estat molt satisfactoris, amb resposta de 4 o 5 en més del 80% d'alumnes
- A les preguntes sobre aspectes tècnics com dificultat d'accés a la informació o problemes tècnics per a la realització del vídeo les respostes han estat més heterogènies, amb un 26% d'alumnes que va donar resposta 1 o 2 en el primer cas, o el 18% a el segon.
- No hi ha cap opinió predominant sobre si recomanarien ampliar-ho a altres parts de l'assignatura

A l'espai de comentaris oberts sobre el projecte docent l'adjectiu més repetit va ser “divertit”, seguit d’”original” o “innovador”, encara que diversos alumnes es van queixar d'un excés de treball.

A l'avaluació entre iguals que van fer els alumnes dels altres projectes els aspectes que més van valorar van ser la claredat en l'exposició i l'originalitat dels vídeos.

5. DISCUSSIÓ

L'ús de la tecnologia audiovisual ens sembla que és un mètode eficaç per millorar el coneixement i les habilitats en una generació d'estudiants plenament digital. És evident que els coneixements d'una matèria tan específica com la *rinologia* s'obtenen per l'estudi en profunditat de la patologia, però l'exposició a una activitat mèdica mitjançant l'elaboració d'un vídeo obliga no tan sols a mostrar aquests coneixements sinó també a aprendre a expressar-los.

Amb això es treballen per una banda els objectius acadèmics de coneixements i habilitats. Altres objectius, com ara la generació de valors i actituds, es veuen reforçats en el treball en grup i la promoció de la salut i del respecte als pacients, les seves famílies i els companys de professió. Tots aquests aspectes han pogut ser combinats als diferents vídeos exposats pels alumnes.

A partir d'un símptoma i una situació clínica específica els alumnes han estat perfectament capaços d'elaborar uns casos clínics ben dissenyats i originals. De tota manera, s'ha sol·licitat suport per part dels docents en poques ocasions, malgrat haver establerts canals dinàmics de comunicació. Creiem que això s'ha traduït en alguns errors de contingut que s'han pogut corregir a l'exposició final, però que podrien haver-se solucionat prèviament.

D'altra banda, l'exposició i la divulgació de la informació i dels coneixements clínics comporta un important exercici de síntesi i rigor científic per elaborar missatges clars i concisos. La presentació pública al grup i l'avaluació sumativa final ha obligat els alumnes a ser rigorosos en el contingut i la presentació. A més, en mostrar els vídeos al conjunt de la classe, tots els alumnes accedeixen als treballs d'altres grups i el professor pot incidir per aportar els punts docents clau. Pels resultats de l'enquesta realitzada als alumnes (un 69% ho han considerat una bona o molt bona activitat) podem considerar que l'elaboració d'un cas clínic en vídeo és un mètode d'aprenentatge altament positiu. Tot i això els alumnes donen un valor relatiu a la possibilitat d'aprendre sobre els casos que no han treballat ells mateixos.

Els altres resultats de l'enquesta mostren que els objectius, l'estructura i el desenvolupament de l'activitat estan ben programats i, com calia esperar, no han tingut problemes tècnics rellevants.

Tot i que als comentaris oberts destaca el fet que ha estat una activitat divertida i original per als alumnes, l'increment del treball destinat a una part de l'assignatura fa difícil que sigui ampliable a altres parts de l'assignatura. No obstant això, es podrien buscar fórmules per a una utilització transversal d'aquest format per exemple entre diverses assignatures

No ens ha estat possible avaluar la influència que aquest mètode hagi pogut tenir sobre l'aprenentatge real de la rinologia. És un fet difícil de mesurar, més enllà de veure si el percentatge d'encerts a l'examen teòric és diferent respecte d'altres anys en què no s'ha fet el vídeo.

FIGURA 2. Resultat de Satisfacció Global de l'enquesta als alumnes

FIGURA 3. Principals resultats de l'enquesta als alumnes

6. CONCLUSIONS

L'elaboració d'un vídeo d'un cas com a tasca formativa pot ser una eina molt útil en l'aprenentatge basat en problemes. Utilitzant les habilitats tècniques digitals dels alumnes, permet treballar un entorn gairebé complet de simulació clínica, incloent-hi els aspectes de comunicació i relació a l'entorn sanitari. Tot i això, en un grup gran probablement no és tan efectiu en els casos que no han treballat directament l'alumne.

7. AGRAÏMENTS

Al Dr Manel Mañós Pujol per la seva col·laboració, suport i empenta en tots els projectes proposats

8. REFERÈNCIES

Branda, LA, Font, R., Martí, V. et al. (2009). *L'aprenentatge basat en problemes*. Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions Bellaterra

Kolb A i Kolb D (2017). *The Experiential Educator . Principles and Practices of Experiential Learning* . EBLS PRESS.

Morales, P. i Landa, V. (2002). *Aprenentatge basat en problemes. Theoria* , Vol.13. Pàgs. 145-157.

Prieto , L. (2006). Aprenentatge actiu a l'aula universitària: el cas de l'aprenentatge basat en problemes, a Miscel·lània Comillas. Revista de Ciències Humanes i Socials Vol.64. Núm.124. Pàgs. 173-196.

Svincki , M.and McKeachi (coord) (2014). *McKeachie's Teaching Tipus . Strategies , Research and Theory for College and University Teacher* . WADSWORTH